

CINEMA

Apocalypse Now Redux a Matadepera

Pere Cornellàs

L'Associació Literària, el Col·lectiu d'Art i l'Associació de Joves de Matadepera han organitzat el **Primer Cicle de Literatura i Cinema**, centrat, aquesta vegada, en la literatura anglesa. Sis pel·lícules, una cada setmana -del 28 de gener al 4 de març-, amb una conferència introductòria al davant, a càrrec d'un especialista contrastat. Una proposta modesta, però rigorosa. Els films seleccionats han estat: *Hamlet* (1996), de Kenneth Branagh (basada en l'obra homònima de William Shakespeare), *My Fair Lady* (1964), de George Cukor (a partir del *Pygmalion*, de George Bernard Shaw), *Dubliners (the dead)* (1987), de John Huston (basada en la novel·la homònima de James Joyce), *Brazil* (1985), de Terry Gilliam (adaptació lliure del 1984, de George Orwell), *Fahrenheit 451* (1966), de François Truffaut (a partir de la novel·la homònima de Ray Bradbury), i *Apocalypse Now Redux* (1979-2001) -tercera sessió del cicle-, de Francis Ford Coppola (adaptació molt personal de *Heart of Darkness*, de Joseph Conrad), l'anàlisi prèvia del qual se'm va demanar que fes jo mateix.

Com ja és sabut, l'any 2000 s'afegeixen 53 minuts a la durada inicial de l'*Apocalypse Now* del 1979 i d'això en resulta una producció de més de tres hores, que es projecta a les sales de cinema de tot el món amb honors d'estrena. Evidentment, la recuperació d'aquest metratge és una molt bona notícia per a qualsevol cinèfil, però he de dir que, ja abans d'anar a veure *Apocalypse Now Redux*, sospitava que la meua opinió de la pel·lícula no variaria massa. Els retrets que sempre li he fet no creia que haguessin de desaparèixer amb l'esmentat allargassament. I així fou. *Apocalypse Now* em continua semblant una pel·lícula interessantíssima, amb moments molt brillants i amb algunes seqüències inoblidables, però discutible en certs aspectes i amb una propensió a l'esteticisme fàcil del tot innecessària.

Heart of Darkness (1898-1899) és un Conrad semiautobiogràfic. Marlow, el seu protagonista -i el de tantes altres obres de l'autor-, li serveix, de fet, per parlar d'ell mateix (va ser capità mercant a l'Àfrica deu anys abans d'escriure la novel·la). És un llibre sobre la solitud humana i l'essencial enfrontament entre l'home i la natura, temes recurrents en tota la literatura d'aventures del XIX, gènere al qual, si atenem a la seva estructura narrativa -món quotidià / viatge / món mític-, podem adscriure'l sense recança, encara que el destí infernal de Marlow ens parla de l'altra cara de l'aventura, del seu antònim moral. Els inferns de Conrad es troben en els inhòspits i remots paisatges no trepitjats enca-

ra per la civilització. És la irrefrenable crueltat de l'ésser primari, el salvatgisme desfermat i pur: l'horror. Tanmateix aquest horror atrau: alhora, por i ansietat, rebuig i desig. Fascina l'home civilitzat. No tothom, però, és capaç de *deixar-se endur* per aquesta fascinació. No tothom és capaç de travessar la ratlla. Els qui ho fan, moralment i socialment indesitjables, són éssers privilegiats.

L'acció de la novel·la té lloc a l'antic Congo Africà. Un vaixell ancorat al Tàmesi i un mariner que explica una història, narració dins la narració: Marlow va a buscar Kurtz, un agent comercial de vori que es troba greument malalt. Penetrem al seu món al segon capítol, a base de llarguíssimes descripcions subjectives que ens comencen a dibuixar el cor de les tenebres. Els dos personatges coincideixen al tercer, que és l'últim, primera aparició de Kurtz. Però la persona que Marlow coneixerà, que ja gairebé ni parla, és ara inseparable del paratge primitiu, terrible i ominós en què viu. Morirà al viatge de tornada perquè, a la nostra civilització, no hi té res a fer. El cercle es tanca. Marlow, que ha entès el pes de les tenebres però que no hi ha quedat atrapat, va a visitar la promesa de Kurtz i el llibre -final del relat de Marlow- acaba a la vora del Tàmesi, allí on havia començat.

Coppola manté, en certa manera, el sentit d'història contada que té el relat de Marlow, a base d'utilitzar la veu en *off* i de convertir els espectadors en els mariners que escolten Marlow al llibre, però trasllada l'acció al Vietnam i el viatge pel riu porta el protagonista fins a Cambotja. El trajecte des de Saigon, la selva de Cambotja, a banda i banda del riu, semblen realment pensats per a una novel·la de Conrad. El Vietnam fou un veritable horror per als soldats nord-americans: l'espessor de la jungla, l'enemic sovint invisible, la impossibilitat de la lluita a camp obert, la llunyania...

El capità Benjamin Willard (Martin Sheen) és encarregat de trobar i de matar el coronel Walter Kurtz (Marlon Brando), abans un gran militar i ara un boig cruel. Però Willard, com Marlow a la novel·la de Conrad, anirà descobrint, al llarg del seu viatge, que les coses no són tan senzilles i que Kurtz és bastant més que un militar dement. El capità anirà penetrant, gradualment, en un món inextricable, on els nostres judicis morals no tenen cabuda. I ell també esdevindrà cruel, única manera de poder sobreviure a la prova.

La pel·lícula consta de tres parts, dilimitades per un pròleg i un epíleg. El pròleg són set minuts: Willard a l'habitació de l'hotel i premonitòria visualització d'alguns dels moments dramàtics del desenllaç. La primera part s'inicia amb l'ordre de matar Kurtz donada per tres alts comandaments de l'exèrcit i de la CIA i abasta tot el primer tram del viatge, fins a l'arribada al pont de Do Long. La conformen algunes de les seves escenes més manipuladores i també alguns dels seus millors moments. La cavalleria aèria de Kilgore (esperitada interpretació de Robert Duval) i l'atac dels seus helicòpters a un poblat del Vietcong, sota els frenètics acords de la música de Wagner -el setè de cavalleria suposadament desmitificat-, són una mostra més de la lamentable tendència -tan freqüent al cinema bèl·lic més o menys actual- de convertir la sang i la guerra en un veritable espectacle. En canvi, la seqüència de la inspecció a l'embarcació indígena és excel·lent: un error idiota es converteix en una mortaldat. "És la manera de conèixer amb nosaltres mateixos", diu el capità Willard al final de la matança, a manera de lúcida i terrible sentència. A la segona part, recorrem el camí cap a l'horror definitiu: ja no hi ha marxa enrere. Moren Clean i Chif, la selva escup bales, fletxes i llances. El temps es dilata. Durant tot el trajecte, però, Coppola no aconsegueix mantenir el desitjat ritme narratiu, que hauria d'anar augmentant la tensió i la intensitat dramàtica. Conviuen moments esplèndids amb imatges perfectament prescindibles. La durada sembla excessiva.

El campament de Kurtz (tercera part) és l'infern. Quan hi arriba, Willard ja és com ell, engolit per les tenebres. En el fons, però, sabem que ho havia estat

sempre: els alts comandaments del principi havien encomanat a un assassí l'assassinat d'un altre assassí. Kurtz és el protagonista d'aquesta part de la pel·lícula. Però tota la força que haurien de transmetre'ns les seves paraules -el Kurtz cinematogràfic parla molt- es mig dilueix sotmesa a un actor i a una il·luminació efectistes que no justifiquen les profundes interpretacions que han volgut donar-los alguns crítics entusiastes. Kurtz és la jungla, l'horror. Willard el mata i l'allibera. El capità, finalment, decideix anar-se'n de l'infern i retornar a casa. Però ell és ara l'infern i ho serà sempre. És l'epíleg.

Apocalypse Now és una pel·lícula desmesurada. Una mastodòntica superproducció, amb metratge exagerat i innecessari, que utilitza Marlon Brando i Vittorio Storaro amb finalitats ben discutibles. I trasllueix un punt d'egolatria més aviat molest (Joseph Conrad no apareix als títols de crèdit). És cert: té, com espero haver sabut explicar en aquest article, molts aspectes remarcables, però, malgrat el que digui l'opinió més generalitzada, és lluny de ser una gran pel·lícula.

